

Рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України, м. Харків, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство на підставі прилюдного захисту дисертації «Удосконалення елементів технології вирощування сортів гороху в східній частині Лісостепу України» за спеціальністю 201 – Агрономія

15 листопада 2023 року.

Глибокий Олександр Миколайович 1967 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 1992 році Харківський сільськогосподарський інститут ім. В.В. Докучаєва за спеціальністю «Агрономія».

У 2017-2021 рр. навчався в аспірантурі Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН (очна (вечірня) форма навчання).

Працює науковим співробітником відділу рослинництва та сортовивчення в Інституті рослинництва імені В.Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України, м. Харків з 2011 року до цього часу.

Дисертацію виконано в Інституті рослинництва імені В.Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України, м. Харків.

Науковий керівник – Попов Сергій Іванович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, керівник відділу рослинництва та сортовивчення.

Здобувач має 22 наукові публікації за темою дисертації, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України:

1. Попов С.І., Глибокий О.М. Продуктивність вусатих сортів гороху залежно від фону живлення в умовах Східного Лісостепу України. *Селекція і насінництво*. 2021. Вип. 119. С. 143-157. DOI: 10.30835/2413-7510.2021.237159.

2. Попов С.І., Глибокий О.М. Удосконалення біологізованих агроприймів вирощування гороху в стаціонарній сівозміні. *Зернові культури*. Дніпропетровськ, 2021. Том 5. № 1. С. 106-114. DOI: 10.31867/2523-4544/0166.

3. Гутянський Р.А., Попов С.І., Кузьменко Н.В., Глибокий О.М. Вплив основного обробітку ґрунту, удобрення та гербіцидів на забур'яненість посівів гороху на зерно в стаціонарній сівозміні. *Захист і карантин рослин*. 2021. Вип. 67. С. 115-130. DOI: 10.36495/1606-9773.

4. Глибокий О.М., Авраменко С.В., Попов С.І. Формування продуктивності сортів гороху залежно від умов вирощування в східному лісостепу України. *Генетичні ресурси рослин*. 2021. № 29. С. 113-122. DOI: 10.36814/pgr.2021.29.11.

5. Popov S.I., Hlubokyi O.M., Avramenko S.V. Sowing rate effect the performance and seed quality of pea cultivars in the eastern forest-steppe of Ukraine. *Селекція і насінництво*. 2022. Вип. 121. С. 112-123. DOI: 10.30835/2413-7510.2022.261001.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Кириченко В.В. – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, керівник відділу селекційно-насінницьких технологій (голова спеціалізованої вченої ради).

Роботу оцінено позитивно, без зауважень.

Гирка А.Д. – доктор сільськогосподарських наук, професор, ДУ Інститут зернових культур НААН, головний науковий співробітник лабораторії агробіологічних ресурсів озимих та ярих зернових культур (член спеціалізованої вченої ради).

Роботу оцінено позитивно, висловлені зауваження:

1. Подекуди автором некоректно використовуються назви, умовні позначення та скорочення одиниць виміру. Не зрозуміло, чому в одному випадку вони із крапкою, а в іншому – без: млн, тис, протруйник Максим чи Максिम тощо? Зустрічаються тавтології, так на стор. 5 словосполучення «найвищий показник» використано 10 разів. Одиниця виміру валового збору білка (стор. 9) у третьому абзаці наведена в л/га, а у п'ятому абзаці – в т/га.

2. Перелік умовних позначень та скорочень на мій погляд зайвий, оскільки містить загальновідому інформацію навіть для широкого кола пересічних осіб, не пов'язаних із сільським господарством, вже не говорячи про аграріїв.

3. У розділі 1 варто було передбачити підрозділ із описом впливу біопрепаратів на ріст, розвиток і формування зернової продуктивності гороху посівного.

4. Автор не завжди дотримується вимог та правил щодо посилань на таблиці та рисунки в тексті, а також їх розміщення. Так, у розділі 2 на стор. 51, автор зробив посилання на рис. 2.1-2.2 і табл. 2.1-2.2, потім ще раз продублював на стор 53, у той час як табличний і графічний матеріал розмістив на стор. 54-56.

5. У розділі 2, на стор. 57, автор не зовсім коректно подає схеми дослідів (розміщуючи варіанти фонів мінерального живлення то в рядок, то в стовпчик) та формує самі назви дослідів. Так, схема дослідів № 1 має назву «Урожайність та якість зерна безлисточкових сортів гороху залежно від фону живлення та погодних умов». У назвах наступних дослідів здобувач про погоду не згадує, то виходить на них вона не впливала чи як?

6. У тексті розділу 3 та інших розділів автор поперемінно використовує словосполучення: фази вегетації, періоди вегетації, фази розвитку та періоди розвитку. Це синоніми?

7. У табл. 3.1, 3.3 (стор. 71, 73) правий стовпчик названо «Приріс, +/-». Приймаючи до уваги наявність від'ємних значень, виникає логічне питання – чи може приріст бути від'ємним? Може варто було використати слово «Відхилення»? Також відсутнє посилання на табл. 3.2 (стор. 72). В описі даних цієї ж таблиці автор констатує: «Збільшення густоти рослин гороху за норми висіву 1,4 млн/га призвело до меншої тривалості міжфазного періоду настання фази наливу зерна, відповідно на 1 добу, та до більш швидшого досягання зерна», пояснюючи цей факт тим, що «...в загущених посівах менше елементів живлення, слабше розвинута коренева система, менша маса 1000 зерен, слабша

освітленість рослин і як наслідок менша тривалість фази наливу зерна». Проте, даних про наявність і використання елементів живлення, динаміку розвитку кореневої системи рослин та обліків інтенсивності сонячного освітлення в посівах не наводить. Чому?

8. У табл. 3.7-3.9, (стор. 82, 84, 85) здобувач аналізує біологічну врожайність зерна. Чому не збиральну?

9. Висновки до розділу 3, який складається із 3 підрозділів, варто було скоротити. Вони занадто деталізовані, завеликі, адже викладені на 5 сторінках і містять аж 16 пунктів.

10. У розділі 4 в описі до рис. 4.1 (стор. 96) автор оперує поняттям водоспоживання рослин, а в п. 1 висновків після розділу 4 (стор. 114) стверджує: «Урожайність сортів гороху у досліді з вивчення норм висіву значною мірою залежала від вологозабезпечення ґрунту та температурного режиму, адже за більш високої густоти посівів водоспоживання рослинами збільшується». Проте, даних, які б підтверджували ці явища та процеси, не наводить. Чому?

11. Потребує пояснення наступне твердження автора (стор. 108): «...у варіантах обробки насіння біопрепаратом Мікохелп (2,0 л/га) у поєднанні з протруйником Максим XL (1,0 л/га) надбавка зерна до контролю становила 0,13 т/га ($HP_{05}=0,22$), а за обробки насіння лише препаратом Мікохелп (2,0 л/га) вона була дещо вищою – 0,17 т/га або 4,6%».

12. Не зрозуміло, яким чином автор у практичних рекомендаціях (стор. 165) пропонує «вирощування гороху посівного за інтенсивною технологією» «використовуючи систему удобрення з елементами біологізації» «на фоні інтегрованого захисту посівів від шкідників»? очевидно, поєднання таких різнопланових за енергонасиченістю складових елементів технологій не можуть входити до інтенсивної технології. Можливо якоїсь іншої?

13. Згідно існуючих вимог до оформлення, список публікацій автора мав бути включений і в додатки.

14. В дисертації подекуди зустрічаються технічні помилки редакційного характеру, невдалі звороти мови, стилістичні вирази, русизми тощо.

Кудря С.І. – доктор сільськогосподарських наук, доцент, Державний біотехнологічний університет МОН, професор кафедри землеробства та гербології ім. О.М. Можейка (член спеціалізованої вченої ради).

Роботу оцінено позитивно, висловлені зауваження:

1. Згідно ДСТУ 7863-2015 азот не «легкогідролізуємий» а «легкогідролізний» (с. 51).

2. Не зовсім зрозуміло, навіщо автор в основному тексті дисертації деякі таблиці (2.1, 2.2, 4.1, 4.3, 4.4) дублює рисунками.

3. У висновках до розділу 4 автор зазначає «Урожайність сортів гороху у досліді з вивчення норм висіву значною мірою залежала від вологозабезпечення ґрунту...», але дані підтвердження цього відсутні. Чи є вони в автора?

4. У розрахунках економічної ефективності не зайвим було б навести вартість отриманого врожаю.

5. Аналізуючи таблицю 7.1, можливо коректніше було б зазначити «прибутку не отримали» замість «умовно чистий прибуток мав від'ємне значення».

6. Чому в Практичних рекомендаціях автор пропонує удосконалити елементи вирощування гороху посівного лише за інтенсивної технології, а для інших технологій?

7. Автор досліджував фони живлення, біопрепарати та норми висіву гороху, а в «Практичних рекомендаціях» указано «використовувати систему удобрення з елементами біологізації... на фоні *інтегрованого захисту посівів від шкідників*», елемент технології, який не був досліджений у даній роботі.

8. Не зайвим було б навести дані погодних умов за календарний рік, а не лише за весняно-літній період.

9. Згідно існуючих вимог Список опублікованих праць здобувача за темою дисертації потрібно було б навести також у додатках.

10. У роботі мають місце поодинокі технічні та граматичні помилки. Зустрічаються некоректні вислови.

Рябуха С.С. – доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, провідний науковий співробітник лабораторії селекції зернобобових культур (член спеціалізованої вченої ради).

Роботу оцінено позитивно, висловлені зауваження:

1. У списку праць за темою дисертації не вказано внесок автора у підготовку публікації та долю його авторства в опублікованих у співавторстві наукових працях у відсотках.

2. В огляді літератури посилання за № 173 стоїть під №153.

3. На стор. 57 потрібно поставити номер посилання за переліком а не прізвище автора.

4. У дисертаційній роботі відсутні посилання автора на власні наукові публікації (№6, №7, №14, №16 у списку опублікованих праць здобувача за темою дисертації).

5. У списку використаних джерел повторюються публікації автора за темою дисертації. Так, №17 у списку опублікованих праць здобувача за темою дисертації представлений під №211 та №245 у списку використаних джерел. Також, № 20 у списку опублікованих праць здобувача за темою дисертації розміщений за №235 та №274 у списку використаних джерел.

6. У дисертації відсутня розшифровка терміну «ВВСН» та градація його мікростадій.

7. Автор використовує в дисертаційній роботі термін «зерно гороху», який стосується товарної продукції, хоча більш правильно, на нашу думку, використовувати вираз «насіння гороху».

8. У розділі 2 «Умови, вихідний матеріал та методика проведення дослідження» було б доцільним згрупувати роки досліджень за рівнем сприятливості для вирощування гороху за гідротермічними показниками періоду вегетації культури.

9. Висновки 4 та 6 до розділу 2 «Умови, вихідний матеріал та методика проведення дослідження» пункти майже тотожні, тому було б доцільно об'єднати їх у один.

10. Висновки до розділу 3 «Фенологічні особливості росту та розвитку рослин сортів гороху залежно від фону живлення та норм висіву» занадто великі, містять аж 16 пунктів. Їх було б доцільно викласти більш стисло. Не зовсім зрозумілий зміст висновку 1 до розділу 3.

11. У розділі 4 «Урожайність сортів гороху залежно від системи удобрення та норм висіву» доцільно об'єднати висновки 5 та 6 у один, бо вони мають один і той же сенс.

12. У розділі 5 «Кореляційні зв'язки між урожайністю сортів гороху та погодними умовами залежно від елементів технології вирощування» не зрозумілий пункт 2 висновків.

13. У висновках до розділів 5 та 6 відсутня інформація про публікацію результатів досліджень за цими розділами у працях здобувача.

14. У висновку 5 до розділу 7 «Економічна та енергетична ефективність елементів технології вирощування гороху» не зрозуміло за якими параметрами зазначений варіант є найкращим.

15. У додатках відсутній список опублікованих праць здобувача за темою дисертації.

16. У тексті дисертації по декілька разів трапляються невдалі словосполучення «приріст зерна» та «надбавка зерна». При цьому зрозуміло, що мова йде про приріст урожайності гороху. Також, використано некоректні вирази «кореляційний зв'язок», «разюча відмінність».

17. У тексті дисертації мають місце нечисельні стилістичні та орфографічні помилки.

18. У дисертації є окремі відхилення від правил оформлення (приміром стор. 18-20) тексту дисертації.

Безугла О.М. – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, завідувач лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур (член спеціалізованої вченої ради).

Роботу оцінено позитивно, висловлені зауваження:

1. У гороху ботанічний термін насіння – насінина, тому коли йдеться мова про кількість плодів, використовують «насінина» (маса 1000 насінин, кількість насінин у бобі, маса насінин з рослини), коли йдеться мова про одержаний урожай, допускається використання терміну «зерно».

2. Використання вислову «господарсько-цінні» не є коректним. Згідно стандарту «Генетичні ресурси рослин. Терміни та визначення понять : ДСТУ 7066:2009. – [Чинний від 2011-01-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – 28 с. – (Національний стандарт України)» треба використовувати вислів «цінні господарські» (стор. 60).

3. У «Списку опублікованих праць здобувача» доречно було б вказати відсоток авторства здобувача у публікаціях у співавторстві.

4. У «Переліку умовних позначень та скорочень» відсутнє скорочення ФСП – фотосинтетичний потенціал). У тексті мають місце недоречні скорочення (на стор. 62: ін. – інші).

5. В огляді літератури порушено порядок цитування (сторінки 47, 49). Відсутні посилання на деякі літературні джерела (182. Березовська-Бригас В.В., Власова О.Г. Технологія застосування біопрепаратів проти фітофагів та збудників хвороб на посівах гороху. *Карантин і захист рослин*. 2018. №1-2. С.5–8.). Спостерігається невідповідність нумерації посилання: замість посилання 153 потрібно 173 (стор. 47), 244 – 234 (стор. 95); а атож невідповідність тексту дисертації сенсу публікації (посилання 226 на стор. 82). На сторінці 57 треба зробити посилання у відповідній формі (квадратні дужки), а не «(Доспехов, 1985)».

6. Вислів «Відомо, що насіння гороху під час висівання у ґрунт, як усі зернобобові культури, потребує великої кількості вологи для проростання та невисокої температури повітря.» (розділ 3, стор.71) не є коректним, тому що не всі зернобобові культури потребують при проростанні невисокої температури повітря. У культур сої, квасолі, вигни, доліхосу та інших проростання проходить при температурі ґрунту не нижче 10°C, відповідно температура повітря буде ще вищою.

7. У розділі 5 кореляційні зв'язки між урожайністю та погодними умовами впродовж вегетаційного періоду доречніше було б показати не між урожайністю та погодними умовами місяців року, а між урожайністю та погодними умовами фаз розвитку рослин гороху, що було б більш інформативно.

8. У висновках до розділу 5 треба уточнити, яка ж середньодобова температура «повітря в квітні, травні та червні негативно впливала на продуктивність сортів як за нормами висіву, так і за фонами живлення, а у липні – була позитивною для формування їх врожайності».

9. Висновки бажано було б подати більш ёмко і лаконічно, що надасть їм більшої інформативності.

10. В дисертаційній роботі бажано б було зробити більше посилань на дослідження закордонних науковців (25 посилань латиницею з 276).

11. Використання в науковому творі термінів «кращий», «найкращий» небажано. Доречно їх замінити на «перспективний» (стор. 49), «найбільш ефективний» (стор. 159) і тому подібне. Крім того, мають місце невдалі вирази стосовно термінів.

12. У тексті дисертації мають місце граматичні, орфографічні та стилістичні помилки та неточності (стор. 4, 6, 7, 18, 33, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 57, 62, 64, 72, 73, 75, 80, 90, 92, 94, 96, 105, 117, 119, 139, 144, 146, 147, 154, 161, 163, 165, 172).

та присутні на захисті фахівці:

Попов С.І. – доктор сільськогосподарських наук, професор, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, керівник відділу рослинництва та сортовивчення (науковий керівник).

Результати відкритого голосування:

«За» 5 (п'ять) членів ради,
«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Глибокому Олександр Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 – Агрономія.

РІШЕННЯ:

Разова спеціалізована вчена рада Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва
Національної академії аграрних наук України

УХВАЛИЛА:

1. Дисертація Глибокого Олександра Миколайовича на тему «Удосконалення елементів технології вирощування сортів гороху в східній частині Лісостепу України», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 – Агрономія є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

2. Присудити Глибокому Олександр Миколайовичу ступінь доктора філософії за спеціальністю 201 – Агрономія з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство.

3. Рішення разової спеціалізованої вченої ради затвердити і передати до Вченої частини.

4. Вченій частині підготувати Наказ про видачу Глибокому Олександр Миколайовичу диплома доктора філософії та додатку до нього європейського зразка.

На підставі результатів відкритого голосування та прийнятого висновку разова спеціалізована вчена рада присуджує Глибокому Олександр Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 – Агрономія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Віктор КИРИЧЕНКО